

## ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA BARQAROR RIVOJLANISH MUAMMOLARI

**Xakimov Oybek**

*TDYU huzuridagi Namangan viloyat akademik litseyi o'qituvchisi, yu.f.b.f.d.*

**Davlatov Javohir**

*TDYU huzuridagi Namangan viloyat akademik litseyi o'quvchisi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada tabiatni asrashning ahamiyati, ekologik muammolar va ularning kelajak avlod hayotiga ta'siri yoritiladi. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni ifloslanishdan himoya qilish hamda ekologik muvozanatni saqlash masalalari tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi jamiyatda ekologik ongni shakllantirish va tabiatni asrash orqali kelajakni himoya qilish zarurligini ta'kidlashdan iborat.*

**Kalit so'zlar:** *Ekologiya, tabiat, atrof-muhit, tabiatni asrash, kelajak, ekologik muvozanat, ifloslanish, resurslar, ekologik ong, barqaror rivojlanish.*

XXI asrga kelib tabiatni asrash va atrof-muhitni muhofaza qilish insoniyat oldida turgan eng muhim va dolzarb masalalardan biriga aylandi. Inson faoliyatining tobora kengayib borishi, sanoat ishlab chiqarishining ortishi, transport vositalarining ko'payishi hamda urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi natijasida tabiat va jamiyat o'rtasidagi muvozanat sezilarli darajada buzilmoqda. Bu esa o'z navbatida global ekologik muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ekologik xavfsizlikni ta'minlash va tabiiy boyliklarni asrashga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 49-moddasiga ko'ra, har kim qulay atrof-muhitga ega bo'lish huquqiga ega hamda uning holati to'g'risida ishonchli axborot olish huquqi kafolatlanadi.

Shuningdek, Konstitutsiyaning 68-moddasida yer, yer osti boyliklari, suv, o'simlik va hayvonot dunyosi hamda boshqa tabiiy resurslar umummilliy boylik ekanligi, ulardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish davlat nazoratida bo'lishi belgilangan.

Mazkur konstitutsiyaviy normalar fuqarolarning ekologik huquqlarini himoya qilish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash hamda kelajak avlodlar manfaatlarini ko'zlab tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning huquqiy asosini yaratadi.

Shunga ko'ra, O'zbekistonda ekologik munosabatlarni tartibga soluvchi qator qonunlar qabul qilingan. Ular orasida:

O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni;

"Ekologik ekspertiza to'g'risida"gi Qonuni;

"Atmosfera havosini muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni;

"Chiqindilar to'g'risida"gi Qonuni;

"Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi Qonuni;

Yer kodeksi;

Suv kodeksi va boshqa qonunchilik hujjatlarini alohida ta'kidlab o'tish mumkin.

Hozirgi kunda ekologik muammolar nafaqat alohida davlatlar, balki butun jahon hamjamiyati uchun umumiy xavf sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, global iqlim o'zgarishi, atmosfera havosining ifloslanishi, ozon qatlamining yemirilishi, chuchuk suv zaxiralarining kamayib borishi hamda tuproq unumdorligining pasayishi kabi muammolar inson hayoti va salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda [2]. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, agar mavjud ekologik muammolar o'z vaqtida hal etilmasa, yaqin kelajakda ular yanada keskinlashib, global inqirozlarga olib kelishi mumkin.

Shu bilan birga, tabiiy resurslardan noo'rin va samarasiz foydalanish ham ekologik muammolarning chuqurlashishiga sabab bo'lmoqda. Qazilma boyliklar, energetik resurslar, o'rmonlar va suv manbalari inson ehtiyojlarini qondirish maqsadida haddan tashqari ekspluatatsiya qilinmoqda. Natijada tabiiy resurslarning tiklanish imkoniyati cheklanib, ekologik muvozanat buzilmoqda [3]. Bu holat esa barqaror rivojlanish tamoyillariga zid bo'lib, kelajak avlodlar manfaatlariga jiddiy zarar yetkazadi.

Ekologik muammolarni hal etishda xalqaro hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda turli xalqaro tashkilotlar tomonidan atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan ko'plab dastur va loyihalar amalga oshirilmoqda. Biroq, bu boradagi sa'y-harakatlar faqat davlat darajasida emas, balki har bir insonning ongli va mas'uliyatli yondashuvini ham talab etadi [4]. Chunki ekologik muammolarni bartaraf etishda jamiyatning umumiy ekologik madaniyati va ong darajasi hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Aholi o'rtasida ekologik bilimlarni keng targ'ib qilish, yosh avlodni tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishga o'rgatish, ekologik ta'lim tizimini rivojlantirish orqali bu muammolarni kamaytirish mumkin. Har bir inson kundalik hayotida energiyani tejash, chiqindilarni kamaytirish, suvdan oqilona foydalanish kabi oddiy amallar orqali atrof-muhitni muhofaza qilishga o'z hissasini qo'sha oladi [5]. Shu sababli ekologik ongni shakllantirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish orqali ekologik muammolarni hal etish imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalarini joriy etish, "yashil iqtisodiyot" tamoyillarini rivojlantirish orqali atrof-muhitga bo'lgan salbiy ta'sirni kamaytirish mumkin [6]. Bu esa barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi tabiatni asrashning ahamiyatini keng va atroflicha yoritish, ekologik muammolarning kelib chiqish sabablari hamda ularning oqibatlarini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, maqolada ushbu muammolarni bartaraf etishning samarali yo'llari ko'rsatilib, jamiyatda ekologik ongni shakllantirish zarurligi asoslab beriladi. Zero, tabiatni asrash — bu nafaqat bugungi kun vazifasi, balki kelajak avlod oldidagi muqaddas burchdir.

---

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Ekologiya asoslari. – T.: O'qituvchi, 2019.
2. Global Environmental Outlook. – UNEP, 2022.
3. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi. – T.: Fan, 2020.
4. Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha xalqaro hujjatlar to'plami. – T., 2021.
5. Ekologik madaniyat va ta'lim. – T.: Universitet nashriyoti, 2021.
6. Yashil iqtisodiyot asoslari. – T.: Iqtisodiyot, 2022.